

GELİN TANIŞ OLALIM*

Metin Bobaroğlu

*“Gelin tanış olalım; işi kolay kılalım,
Yâd isek bilişelim; sevelim sevişelim,
Dünya kimseye kalmaz.”*

Yunus Emre

Anadolu kişisi, Doğu ile Batı arasında bulunduğu ve her iki uygarlığı da yakından tanıdığı için anlama ve anlaşmada etkin rol alabilir. Doğu ve Batı uygarlıklarını en temelde ayıran özellik; Doğu'nun **“söz”** ve **“vicdan”**, Batı'nın ise **“göz”** ve **“akıl”** uygarlığı oluşlarıdır. Söz uygarlığını Uzakdoğu, Sanskrit uygarlığına kadar yaymak olanaklıdır. Doğu **“içe dönük”**, **“sözel-işitsel”** ve **“meditatif”** bir uygarlıktır; dinler ve mistik akımların doğduğu yerdir. Yaşamı, simgeler aracılığıyla kavrar ve bir anlam çoklusu içinde yorumlara yer verir; yaşam **“niyete bağlı”** bir biçimde gelişir; şiir ve edebiyat ağırlıklı bir sanatı vardır. Batı, **“dışa dönük”**, akla dayalı, felsefi kavramsal düşünceyle anlamı belirgin kılan bir uygarlıktır. Batı uygarlığının simgesi, üçgen içindeki gözdür; aklın gözü; aklın kavramları, anlamı çoklu değil, tek bir belirlenime indirger.

Batı dünyasında yaygın din Hıristiyanlıktır ve bu din bir **Doğu dinidir**. Hıristiyanlık, Tevrat'ın (Tora) çocuğudur ve *“Ş'ma Yisrael, Adonai Eloheinu, Adonai ehad: Allah'ımız Rabbin tek ilâh olduğunu, işit ey İsrail”* diyerek, görünene karşı işitilenin vurgulandığı bir, tek tanrı anlayışını benimsemiştir. Bir de, Rabbin emri olan: *“Kendinize oyma put, herhangi bir şeyin temsili olan bir şekil... yapmayın; ...bu şeylere eğilip kulluk etmeyin.”* —Bible: Yasanın tekrarı: 1:1-34:12.

Aslında, Yuhanna İncili'nin birinci ayeti konuyu özetler niteliktedir: *“Söz, başlangıçta vardı ve söz Allah nezdinde idi...”*

Ancak, tüm bu uyarılara karşın, akılcı Batı dünyası, Yunan felsefe ve sanat geleneğine uyarak, Doğu'dan gelen sözel kültürün anlamlarına giysi giydirerek onları Rabbin emri hilâfına görünür kılmıştır. Buna bağlı olarak Batı, içinde Allah kelâmından gayri başka bir şey bulunmayan **sinagogun** karşısına resim ve heykellerle dolu bir **katedral** inşa etmiş; İsa'nın bağımsız mü'min doktrinine karşı, katı kurullarla örgütlenmiş kiliseyi koymuştur.

Batı dünyasının Greko-Romen kökleri her türden düşünceyi —buna mistik düşünce de dâhildir— kurumsallaştırmaktaki mahareti, Hıristiyanlık gibi spiritüel (**manevi**) bir dini bile sistematize bir kurum yaparak dünyevileştirdi.

* Metin Bobaroğlu'nun 26 Ekim 2012 tarihinde TARAF gazetesinde yayınlanmış yazısıdır.

<http://www.taraf.com.tr/haber/gelin-tanis-olalim.htm>

Bu nedenlerden dolayı, Batı uygarlığında **din**, bizdeki gibi bir anlam taşımaz; Batı insanı kavramları somut bağlamıyla kullanır yani sözünü ettiği mefhumun görünür bir karşılığı vardır. **Din** dediği zaman bir Avrupalı, **din kurumunu**, örneğin Ortodoks, Katolik ya da Protestan kiliseyi anlar. Bizde, **din** dediğimizde ise, aklımıza belirgin bir kurum gelmez; Diyanet İşleri kilise kurumunun karşılığı değildir. Diyanet İşleri, din görevlilerinin tayini ve mabetlerin bakımıyla ilgili bir kurumdur ve **din-işleri** ile ilgilenir, **dinle** değil.

Hıristiyanlıkta ise ruhban sınıfı vardır ve Tanrı'yla kul arasında "**vasıta**" olarak bulunur (İsa, bir **meyâncıdır**): tasavvufun mürşitleri ise, vasıta değil **vesiledirler**. Hıristiyanlıkta Tanrı kelâmının taşıyıcı ve koruyucusu kilise (*iklasias*: imân edenlerin cemaati) adına **ruhban sınıfıdır**. İslâm dininde ise, Tanrı buyruğunun muhatabı doğrudan doğruya **bireydir**, arada vasıta yoktur. Kur'ân-ı Kerim'de cevaz verilen "**ulema**" ruhban sınıfının karşılığı değildir; ulema-yı rasîhun, kendisine danışılacak olan **uzmanbilim-insanları** demektir; vicdanlara karışma hakları yoktur; Tanrı'yla kul arasına giremezler. "**Lâ ruhban-e fiddiyn** yâni dinde "ruhban" yoktur" İslâm dininin temel ilkelerinden biridir; hoca, imam, müezzin gibi din görevlileri ruhban değildirler. Bu nedenle, **fetva** ile **dogma** aynı nitelikte değildir; fetva talebinde bulunan bir kişi —ki dilerse bunu birçok âlimden alabilir— ilgili konuda yalnızca "**görüş**" almıştır ve kararı vicdanında kendisi bulacaktır; **dogma** ise sorgulanmadan uyulması gereken **kilise-iradesidir** ki **âyet** gücündedir. Dogmaya uymayan **afroz** edilir, yani dışlanır.

"**Vicdan**" sözcüğünün kökü **v-c-d'**dir ve "**bulmak**" demektir; Türkçe'ye de "**bulunç**" veya "**duyunç**" olarak çevrilmiştir. Hıristiyanlıkta ruhban, hakikati bulduran kimseye denir; İslâm'da ise hakikati mü'minin kendisi bulur. Bunun simgesel karşılığı da ilgi çekicidir: Hıristiyanlıkta rahipler insanları su ile **vaftiz** ederler ve vaftiz edilen kişi bu yolla inisiye olur (kiliseye bağlanır); bir Müslüman ise su ile kendisi bağımsız olarak **abdest** alır ve bu abdest hiçbir kurum ve cemaat için değil, yalnızca Allah rızası içindir.

Tüm bu türden ayrımların bir önemi vardır. Batı'da Rönesans, aydınlanma hareketleri ve lâiklikle sonuçlanan kurumsal ayırım, Hıristiyanlık dininin kurumsal yapısından ileri gelmektedir.

Klerikos ve **lâikos** yani ruhban sınıfı ve **halk**, mabette, *tempore*; **kutsalın eşiği** ile ayrılarak **temple**; **mabet** belirlenir; çünkü İsa, ben dünyanızdan değilim demiştir. O dünyadadır ama dünyadan değildir; bu nedenle, **Ruh-ül kudüs** taşıyanlar taşımayanlardan ayrılmıştır ve isteyen herkes gelip Ruh-ül kudüs'ü almayı isteyebilir; bunun yeri de mabettir (*temple*): inisiye olmak yani cemaate katılmaktır.

Hıristiyan doktrinine göre insanlar, doğuştan gelen, Âdem'in cennetten kovulmasına neden olan **asli günahı** taşımaktadırlar. Bu günah ancak Yahya peygamberin öğrettiği **tövbe vaftizinden** sonra, İsa'nın **fidyesine** iman ederek alınacak olan **Ruh-ül kudüs** ile kalkar ve insan, Tanrı'nın buyruğunu kendi isteğiyle yerine getirmiş olur. Bunun dışındaki insanlar dünyada ve dünyadandırlar ve **ruhsuzdurlar**; **semâvî melekûta** girebilmek için içleri **Ruh-ül kudüs** ile dolmalıdır; kurtuluş bundadır.

Hıristiyan doktrininde İsa **Mesih**'tir; bedenlenmiş Tanrı-Kelâmı; **Logos**'tur ve insanları günahlarından arındırmakla görevlidir. İnsanları günahlarından arındırmak diğer peygamberlere verilmemiştir, çünkü "ancak **günahsız** olan günahı kaldırabilir" ilkesi temel doktrindir ve diğer tüm İsrail peygamberlerinin, diğer insanlar gibi, çeşitli günahlar işledikleri Eski Ahit'te yazılıdır.

İslâm inancına göre İsa, diğer İbrani peygamberlerinden bir peygamberdir, ancak O'nun konumu diğerlerinden şu farkla ayrılır: "O, bir **Mesih**'tir ve Allah'tan bir kelime ve **Ruhullah**'tır" (Nisa/171) ve "Allah nezdinde **İsa**'nın durumu, **Âdem**'in durumu gibidir" (Âl-i İmrân/59)

İsa, Roma parasının üstündeki Sezar'ın resmini göstererek, "Sezar'ın hakkını Sezar'a ve Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin" deyince, Hıristiyanların anladığı şey "vergi vermek" olmuştur; hâlbuki İsa, "Tanrı Tin'dir ve ona Tin'de tapınmalıdır" da demiştir. Gerçi, Eski Ahit'te mabede adanan **takdimelerin** yanında bir de **ondalık** (öşür) veriliyordu.

Dünyevi devletin topladığı vergi dışında kilise de mü'minlerinden ayrıca vergi toplama hakkına sahiptir kabulü; işte bu ayrım **laiklik**tir; din ile devlet işlerinin bir ayrımı değil, **din kurumu** ile **devlet kurumunun** işlerinin ayrılması kastedilmiştir; seküler bir devlette, devletin dışında herhangi bir kurum vergi toplayamaz; bu bir egemenlik sorunudur. Laiklik, egemenliğin iki kurum -devlet ve kilise- arasında paylaşılmasında kavramını bulur.

İslâm dininde, **din** ve **din-dışı**; **kutsal** ve **kutsal-dışı** ayrımı yoktur. Allah'ın her yeri her şeyi kapsadığı inancı; **dualite** yerine vahdet; **birlik** ilkesine bağlı olarak, bir Müslüman için evrenin her yeri mabet sayılmıştır. Eşdeyişle mü'min, **temiz** olmak kaydıyla dilediği her yerde "ibadet" edebilir.

İslâm'ın **tevhîd** edici **özü** gözardı edilerek onu dinler arasında başka bir din gibi kabul edip, çatışmacı bir dünya görüşünün beslendiği kaynak gibi göstermek haksızlıktır. İslâm'ın tasavvufi **irfânı** olmaksızın geriye kalan, içi boşaltılmış birtakım ayinlerdir ve bunlar da insan ruhunu doyurmada yetersiz kaldığı için **öfke** ve **saldırganlık** yaratmaktadır. **Tasavvuf**, **taassubun** panzehiridir; nefsin **şehvet** ve **gazabını** **iffet** ve **şecaate** dönüştürmek onun yoluyladır.

Tevrat-ı Şerif'te, Babil kulesinin yıkılışıyla **dil birliğinin** dağıldığı ve bunun sonucu olarak da, insanların birbirlerini anlamadığı yazılıdır. Yıkılan **doğal dil birliğinin** ardından, insan doğadan ve birbirinden ayrılmış ve başka kabileler ve başka milletler biçiminde örgütlenmiştir.

Tüm bu farklılıkların tevhide (birliğe) gelmesi ise ancak **rızayla** olanaklıdır. Kur'ân-ı Kerim'de: "Eğer onlar **barışa** yaşarlarsa, sen de yaş ve Allah'a güven. O şüphesiz **işitir** ve bilir" (El-Enfâl/61) denmektedir. Rızanın teşkili ise birbirini tanımaktan ve kabul etmekten geçer. Küreselleşme yoluyla insanlık, **tüm dünyayı yurt edinme** olanağına kavuşacaktır. Bu da ortak bir kavram dilini gerektirir. Tüm insanlığı kapsayacak bir kavramsal dilin inşası, ortak **irfân** tuğlaları ile evrensel **ülkü mabedi**, "**kenetlenmiş bir bina**" (Saff/4) projesinde olanaklıdır.

Kur'ân-ı Kerim'de: *“Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi **tanımanız** için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız, en çok korunanınızdır (Takva). Allah bilendir, haber alandır”* (Süleyman Ateş çevirisi: 49/13) denmektedir.

Son sözü Hünkâr Hâce Bektaş-ı Veliye bırakalım: *“Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan, halka müderris olsa da Hakk'a âsîdir.”*

Allah indinde din İslâm'dır; İslâm da **barış** demektir.

<http://www.taraf.com.tr/haber/gelin-tanis-olalim.htm>